

Artikel til Skoven:

Betragtninger og konklusioner på Pro Silva-årets fokus: Vedkvalitet og økonomi i det naturnære skovbrug.

Indledning

Naturnært skovbrug som skovdyrkningskonceptet har de sidste par år været til heftig diskussion. Debatten har været præget af mange uklarheder, problematisk kommunikation og til tider en lidt skinger tone.

Der er imidlertid ingen tvivl om, at debatten har været meget nødvendig og påkrævet for at få indhold, begreber og betydninger afklaret. Dette er vel ikke sket helt endnu, men Pro Silva-seminaret (2. okt. 2009) viste, at det alligevel et langt stykke hen af vejen er lykkedes at finde fælles forståelse for definitioner, betingelser og muligheder.

Da Pro Silva fastlagde årets tema i efteråret 2008, var et af de betydende spørgsmål for mange private skovejere, hvilke økonomiske konsekvenser eventuel indførelse af naturnær drift ville medføre. Derfor blev temaet *vedkvalitet og økonomi* valgt som omdrejningspunkt for årets ekskursioner. Som året skred frem blev det dog tiltagende klart, at det spørgsmål meget afhang af, hvad begrebet naturnært skovbrug egentlig betød. *Hvordan definerede man naturnær drift?* Den diskussion blev/er intens og kom til at præge hele forløbet, som en hel nødvendig forudsætning for konklusionerne.

Der har været stort engagement i diskussionerne, stort fremmøde på ekskursionerne og vores medlemstal er fordoblet. Det er set fra Pro Silva's side tilfredsstillende. En af grundene er ganske givet, at vi indgik i et tæt samarbejde med Skov og Landskab om begivenhedsforløbet. Det har haft en synergi på både den skriftlige og mundtlige debat, som har været helt afgørende. Det har krævet mange kræfter fra Skov og Landskab – tak for en formidabel god indsats!

Årets egentlige program blev tilrettelagt som 3 ekskursioner og et afsluttende seminar, hvor indtryk fra debatter og ekskursioner kunne sættes i en konkret ramme. Forud præsenterede Pro Silva i et indlæg i Skoven den debat vi gerne ville starte (Skoven 11/08) og derefter det egentlige program (Skoven 12/08). De fire arrangementer var følgende:

- Ekskursion til Sorø Akademis skov d. 4. feb.: Udrensning i bøgeselvfornyelser (Skoven 03/09)
- Ekskursion til Forstamt Lensahn d. 6. maj: Naturnær skovdrift i Nordtyskland (Skoven 08/09)
- Ekskursion til Gunderslevholm d. 21. aug.: Pro et contra naturnær skovdrift (Skoven 10/09) og
- Seminar i Viborg d. 2. okt.: Om definitionen af naturnært skovbrug og økonomi og vedkvalitet i samme (Skoven 11/09 – dette nummer)

Allerede på Skov- og Landskabskonferencen i Odense d. 28. jan. 2009 deltog Pro Silva som ordstyrer i en paneldebat om naturnær drift (Skoven 02/09).

Jeg skal i det følgende prøve at uddrage essensen fra diskussionerne på ekskursionerne og på seminaret og hvad der forekommer mest væsentligt for den fortsatte debat og den fortsatte fremgang for en trend mod et mere naturnært skovbrug.

Det naturnære skovbrugs muligheder i Danmark:

Den altoverskyggende hæmsko for en reel debat om dette emne har været en meget forskellig fortolkning og/eller definition af begrebet, og dermed den måde konceptet er forstået og promoveret på. Samtidig må det konstateres, at kommunikationen mellem Skov- og Naturstyrelsen og omverdenen i den henseende har været mangelfuld i hvert fald set fra skovbrugsverdenens side. Styrelsens kommunikation har – og med god succes – været rettet mod den politiske verden – det vil sige minister og folketingsmedlemmer – til dels også grønne organisationer. Skovbrugserhvervets opfattelse af prioriteringerne i Skov- og Naturstyrelsen har klart været, at der sigtes mod en markant nedprioritering af træproduktionen til fordel for sociale og naturmæssige værdier. Det kan under visse betingelser være velbegrundet i offentlige skove, men hvis den økonomiske produktion mere eller mindre udgår eller marginaliseres, får det indflydelse ikke blot på økonomien i statsskovene, men på hele erhvervet. Hvad som Skov- og Naturstyrelsen ikke har formået at kommunikere ud er, at denne nedprioritering formentlig fortrinsvis sker på arealer med specielle naturmæssige værdier og på arealer med meget lav bonitet, og at man på de øvrige produktive arealer – og det er jo langt de fleste - vil fortsætte med at producere træ af god mængde og kvalitet. En yderligere brist i kommunikationen er så, hvorledes man her vil implementere naturnær skovdrift – lader man bare planterne vokse vildt? Det tror jeg ikke er eller har været hensigten – selvom kommunikationen tyder på det. Dette er en vinkel, som fortjener yderligere fokus og oplysning.

Et andet problem har været, at definitionen af naturnært skovbrug blandt skovbrugsforskerne har været forskellig, og at uenigheden har været åbenlys. I hvert fald har der været usikkerhed om, hvad man troede, de andre troede, var naturnært skovbrug - betegnet ret godt i de to alternative betegnelser *dogmatisk naturnært skovbrug* og *pragmatisk naturnært skovbrug*. Her tror jeg, vi kom et stort skridt videre på seminaret og i noget omfang fik afklaret begreberne og kom i nærheden af en brugelig definition rettet mod danske forhold.

Årets diskussion er også blevet forvirret af, at naturnært skovbrug ofte er blevet lanceret som et mål i sig selv, mens det i virkeligheden er et middel – et værktøj – til at opnå bestemte mål. *Skovdyrkning* kan beskrives ud fra en række bestemt definerede skovdyrkningssystemer. For eksempel renafdriftssystemet, skærmforyngelse, gruppevis foryngelse, cyklisk dyrkning og plukhugstsystemer. Den dogmatiske naturskovdrift finder fortrinsvis sted i plukhugstsystemerne, og det er den, der af nogle debattører er blevet opfattet som synonym med den skovdrift, man vil indføre i statsskovene. Den pragmatiske naturskovdrift omfatter en bredere værktøjskasse, omfattende også de andre skovdyrkningssystemer ned til små renafdrifter. Hver især praktiseret der, hvor det pågældende system ud fra biologiske, jordbundsmæssige og klimatiske betingelser er mest hensigtsmæssigt, når man ser på det overordnede mål for naturnær drift. Dette mål er kort sagt *et skovbrug uden kemi med et så vedvarende skovdække, at skovklimaet ikke forringes, og hvor vi ikke taber kontrol med dyrkningsmulighederne*. Et mål som på længere sigt skaber et både økonomisk, socialt og biologisk bæredygtigt skovbrug – målsætninger som alle skovdyrkere/-ejere, private som offentlige burde kunne tage ind, som deres egne.

Denne artikel beskæftiger sig ikke med hvor og hvordan de enkelte skovdyrkningsystemer skal anvendes – her henvises til de mange artikler i årets løb – men konstaterer blot, at der nu foreligger en vis fælles forståelse af, hvordan der ved en pragmatisk anvendelse af de forskellige skovdyrkningsystemer er en god mulighed for mere målrettet end tidligere, at starte en *bevægelse* hen mod et skovbrug, der er baseret på mere naturnære principper end tidligere – et skovbrug, hvor man kæmper ikke mod naturen men arbejder sammen med den – rammende nok en af fagets ældste grundteser!

En sådan bevægelse er en proces – en bevidstgørelse – som tage tid **og ressourcer!** Indførelse af naturnært skovbrug har ikke en kinamands chance for at lykkes, hvis ikke der afsættes økonomiske og faglige ressourcer. Ikke nødvendigvis ved at skovfogeder og skovridere render rundt i marken og viser ud, men ved at vores veluddannede arbejdsstyrke i bred forstand opdateres til et passende skovbrugsfagligt niveau og, at kommunikationsværktøjerne fra ledelse til udførende agent gøres simple og forståelige. Det sidste er en af de største udfordringer for at naturnære principper får succes.

Processen kræver desuden en målrettet forskningsmæssig indsats. Der foreligger ikke megen dokumenteret viden baseret på danske erfaringer indenfor den rent dogmatiske naturnær skovdyrkning. Bevæger vi os indenfor rammerne af det pragmatiske naturnære skovbrug, kan vi i noget omfang trække på gængs viden fra det traditionelle fladeskovbrug.

En anden kommunikationsmæssige udfordringer har været opfattelsen af, at der er kræfter, som ønsker en ukritisk overførsel til Danmark af skovbrugsmodellerne praktiseret f. eks. på Lensahn eller som beskrevet i det tyske "Arbeitsgemeinschaft Naturgemäße Waldwirtschaft". Hvis dette er tilfældet, mener jeg årets ekskursioner og diskussionerne på seminaret har dokumenteret, at dette kun vil kunne praktiseres på et mindre antal lokaliteter her i landet. Vi skal i Danmark formulere vor egen definition af *naturnær skovdyrkning*, som skal omfatte en langt bredere pallet af muligheder og værktøjer. Det kan og skal gøres uden at sætte idegrundlaget over styr og svigte grundlæggende principper.

Vedkvalitet og økonomi i det naturnære skovbrug:

Har årets ekskursioner og diskussioner så bragt os nærmere en afklaring af, om naturnært skovbrug kan levere en vedkvalitet og økonomi, som er foreneligt med et økonomisk bæredygtigt skovbrug? Vel i nogen grad - under visse omstændigheder - men med vide fortolkningsmuligheder.

På seminaret forelagde forskere fra Skov og Landskab beregninger udført med udgangspunkt i tyske sortimentsforhold fra naturnært drevne skove, som med henblik på kapitalværdier, cashflow m.v. viste gode eller bedre resultater end i det traditionelle fladeskovbrug. Ligeledes viste beregninger af kapitalværdierne i rødgrandyrkning i renafdriftssystemer et meget ringe resultat, såfremt man inddrog de eksisterende risici fra storm, klima og insektskader.

Når disse udsagn skal bedømmes er der flere ting, vi må gøre os klart. For det første om udgangsbetingelserne for de tyskbaserede beregninger er de samme, som de vil være efter danske forhold? Det vil kun være tilfældet på sammenlignelige lokaliteter og med bevoksningsforhold som kan sammenlignes. Derfor må udsagnskraften af beregningerne være rettet mod en fremtidig ideel tilstand, hvor overgangen til et naturnært skovbrug er mere eller mindre fuldbragt.

I (den lange) overgangsfase frem mod denne tilstand hersker ikke nødvendigvis de samme forudsætninger. Beregningerne har altså ikke utvetydig udsagnskraft for den skovdyrker, der står med beslutningskraften i dag og som skal have økonomisk råderum i en lang overgangsperiode.

På den anden side må vi gøre os klart, at fladedriften med ensaldrende monokulturer både er risikabel og økonomisk lidet attraktiv. En række af stormkatastrofer og klima- eller biologiske skader har i de sidste 30 år kuldkastet de traditionelle økonomimodeller, der blev banket ind i forrige århundredes skovdyrkere. Også her er vi altså på usikker grund også i relation til bæredygtig økonomi for de nærmeste år.

Prøver man at bedømme økonomien ud fra forventet vedkvalitet i de to skovdyrkningssystemer bedømt ud fra praktiske erfaringer løber vi også ind i usikkerheder. Konklusionerne på diskussionerne tolker jeg nærmest således:

I de traditionelle skovdyrkningssystemer (fladedrift) kan vi producere træ af høj kvalitet, og vi ved, hvordan det skal gøres under forudsætning af, at systemerne er stabile. Det er de imidlertid ikke altid og, det forventes at klimaforandringer vil øge ustabiliteten.

I de rene naturnære skovdyrkningssystemer (plenterwald) har vi i Danmark få erfaringer, og det må forventes - i hvert fald i en længere overgangsfase - at sortimentudfald/kvalitet ikke bliver på niveau med hvad vi har set f. eks. på Lensahn, og hvad der er forudsat i de ovennævnte teoretiske beregninger.

Set ud fra både teoretiske og praktiske synsvinkler foreligger der altså ikke noget entydigt svar på om naturnært skovbrug *i sin dogmatiske form* kan levere acceptabel kort som langsigtet økonomi under danske forhold. Der er sandsynlige indikationer på, at dogmatisk naturnær skovdrift (plenterwaldsystemet) i hvert fald i en overgangsfase vil levere problematisk økonomi.

På den anden side vil traditionelt drevet skovbrug i store dele af Danmark heller ikke levere økonomisk optimale resultater. Det gør det ikke i dag og vil endnu mindre komme til at gøre under de ændrede klimatiske betingelser, vi må forvente.

Dansk skovbrug står derfor overfor svære udfordringer, såfremt bl. a. økonomisk bæredygtighed er et mål for skovdriften.

Fremtidens skovdyrkning:

Det vil være meget optimistisk at præsentere et entydigt svar på, hvordan vi så i fremtiden skal dyrke vores skov. Men jeg vover nogle hint:

Vi skal primært prøve at få bedre kontrol med dyrkningsbetingelserne i vore skove. Vi skal have en mere stabil skov med et permanent skovdække, hvor risici og usikkerheder minimeres. Vi skal satse bredt og gennem træartsvalg og solidt kendskab til dyrkningsbetingelserne (klima/jordbund) give det bedste grundlag for en robust skov med optimale vækstvilkår. Vi skal udnytte naturens potentiale i form af udnyttelse af spontan foryngelse, hvor træart og proveniens er til stede og på den måde billiggøre vore kulturer. Hvor spontan (naturlig) foryngelse ikke indfinder sig eller ikke producerer godt nok udgangsmateriale, skal vi bruge holmevise selvforyngelser. Hvor de rigtige træarter/provenienser ikke findes og hvor nye træarter skal introduceres skal vi bruge indplantninger i større og mindre holme/bevoksninger. Det materiale, der kommer ud af de forskellige foryngelsessystemer skal vi *dyrke og pleje*, så kvalitet og dermed økonomi optimeres. For de nåletrædominerede skovsystemer gælder, at indplantning af mere løvtræ og stabile/ selvforyngende nåletræarter er en afgørende faktor for at opnå den stabilitet og på længere sigt det skovklima, som er forudsætningen for den beskrevne skovdyrkning.

Det er et skovdyrkningssystem, hvor vi *ikke* opererer med blandede arter og aldre *overalt*, men hvor vi primært udnytter fladedriftens evne til at producere sikker vedkvalitet med de naturnære systemers robusthed ved at dyrke skoven i mindre eller større grupper af træer af mere eller mindre ens alder og med tilpassede artsblandinger. Hvor skærmforyngelse indgår som et vigtigt skovdyrkningsmæssigt redskab på linje med andre skovdyrkningssystemer herunder også *mindre* renafrifter - hvor dette er nødvendigt – specielt i en overgangsfase.

Et sådant skovdyrkningssystem kunne passende betegnes som *pragmatisk dansk naturnær skovdrift*.

Konklusion:

Skal vi give en konklusion på årets Pro Silva fokus kunne det være, at vi ikke har fået entydigt og konkret svar på om naturnært skovbrug kan give økonomisk bæredygtig økonomi, men at vores begrebsverden er blevet afklaret, og at en *pragmatisk* naturnær drift efter alt at dømme vil være et fornuftigt mål for en stor del af dansk skovbrug.

Pro Silva mener:

Det er vigtigt at vide, hvor vi selv står og for omverdenen at vide, hvad vi står for. Alt er en proces, og meningene om fremtidens skovdyrkning vil hele tiden udvikle sig. Pro Silva vil deltage i denne diskussion, men på grundlag af ovenstående **vil Pro Silva indtil videre definere sit ståsted således:**

Pro Silva mener overordnet:

- at skovbrugssektoren i Danmark har en væsentlig rolle at spille i nutidens miljø-, klima-, social- og erhvervs politik
- at skovene spiller en vigtig økologisk og landskabelig rolle.
- at skovbrugserhvervet i den forbindelse skal opfattes som væsentlig for at betydelige samfundsmæssige goder og behov kan tilgodeses
- at skovbruget – det private som det offentlige – for at kunne opfylde denne rolle, må bygge på bæredygtighed, det vil sige en ligeværdig prioritering af sociale, biologiske og økonomiske målsætninger
- at ansvarlig drift og udnyttelse af skovens tømmer- og naturressourcer i den forbindelse er vigtige parametre
- at målsætninger for skovbruget kan vægtes forskelligt afhængig af ejer, men tydeligt og entydigt bør fremgå af virksomhedernes/institutionernes vægtede missioner/visioner

Pro Silva forfægter endvidere:

- at de naturlige processer i naturen udnyttes i driften af skovene. Den gennem måske et par hundrede år generelt praktiserede fladedrift har i mange tilfælde vist sig at indebære store risici med hensyn til stormfare og biologiske og klimamæssige påvirkninger – risici som forventes at øges på grund af klimaændringer
- at det på længere sigt er muligt i de fleste bevoksninger at omlægge skovdriften til mere naturnær drift. Omlægningen vil tidsmæssigt være meget afhængig af klima og udgangspunkt i jordbund og foreliggende bevoksningstilstand.
- at naturnær skovdrift har det primære formål at bevare et godt skovklima. På den måde reduceres risici og vi forbliver i kontrol med de faktorer, som er afgørende for at skovmiljøet bevares. Alt til fordel for produktion og miljøgoder, biodiversitet og vækstpotentiale på biotopen. Herved mindskes såvel den økonomiske som den økologiske risiko ved skovdrift
- at naturnær skovdrift er en relevant mulighed både i løvtræskovbruget og i nåltræskovbruget
- at naturnær skovdrift er et skovdyrkningssystem, hvor vi ikke nødvendigvis opererer med blandede arter og aldre *overalt*, men hvor vi også udnytter fladedriftens mange fordele ved at dyrke skoven i mindre eller større grupper af træer af mere eller mindre ens alder og med tilpassede artsforhold
- at skovens æstetiske potentiale ikke nødvendigvis øges ved at blande træarter og aldre *overalt*, men at en bevoksningsstruktur forøger publikums oplevelsesmuligheder i skoven

Pro Silva lægger vægt på:

- at der er en forholdsvis bred konsensus om definitionen af naturnær drift, så begrebet kan diskuteres objektivt
- at begrebet naturnær drift indpasses i den forstlige terminologi på en sådan måde, at alternativerne forstås af skovbrugsuddannede
- at begrebet naturnær drift defineres ud fra en pragmatisk dansk synsvinkel, som indebærer at en bred vifte af kendte skovdyrkningssystemer kan anvendes

Pro Silva anser i henhold til ovenstående:

- at der er en lang overgangsfase mellem det traditionelt drevne skovbrug til rent naturnært skovbrug, hvor værktøjskassen må accepteres at være vid og rummelig
- at en lang række skovdyrkningssystemer gående fra plenterwald over gruppevis drift til mindre renafdrifter kan indpasses i det naturnære skovbrug
- at naturnært skovbrug ikke er foreneligt med brug af kemi
- at den vigtigste parameter i den naturnære drift er bevarelse af skovklimaet – det vil sige et permanent skovdække
- at naturnær skovdrift manifesterer sig forskelligt afhængig af jordbund og klima
- at træartsvalget må afhænge af lokale betingelser og erfaringer og fremtidige forventninger.
- at hjemmehørende træarter kan være optimale, men de sidste års erfaringer har også vist variation i deres modstandskraft. Naturnært skovbrug er ikke uforeneligt med introduktion af fremmede træarter, men eksotiske arter skal være gennemprøvede og udmærke sig ved deres selvfornyelsespotentialer og evne til at skabe skovklima.
- at der er stærkt behov for øget forskning/erfaringsindsamling i det naturnære skovbrug

Pro Silva vil gerne stille sig til rådighed som:

- en platform til aktuelle og fremtidige drøftelser af dansk skovdrift
- hvor vi gerne vil diskutere opfattelser
- og konfrontere meninger
- og udfordre synspunkter
- **Derfor meld dig ind i Pro Silva !** (www.prosilva.dk).

J. C. Briand Petersen
Formand Pro Silva